

РОЗДІЛ 3

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

УДК 351:354.1:327.8

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.3.7>

Бондар Володимир Тимофійович,

доктор філософії,

професор кафедри економіки, підприємництва, менеджменту економічного факультету

Київського міжнародного університету

ORCID ID: 0000-0002-9833-9867

РЕГІОНАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНІХ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА СИСТЕМУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

REGIONAL TENDENCIES OF FORMATION OF EXTERNAL FACTORS OF INFLUENCE ON THE NATIONAL SECURITY SYSTEM OF UKRAINE

Статтю присвячено аналізу окремих компонентів державної політики країн Європейського регіону на предмет вивчення умов розвитку безпекового середовища цього регіону, можливих ознак загрозливих тенденцій відносно системи національної безпеки держав безпосередньо Європи, опосередковано України. Мета полягає у виокремленні регіональних тенденцій формування зовнішніх факторів впливу, прогнозуванні характеру їх прояву та напрямів тиску на стан системи національної безпеки України.

Показано наслідки від реалізації заходів внутрішньої політики країн Європи з імплементації механізмів націлених на обмеження діяльності представників російських спеціальних служб діючих з позиції закордонних дипломатичних установ, дискредитацію їх регіональної розвідувальної мережі. Встановлено, що головною причиною таких заходів європейських урядів стала військова агресія РФ проти України. Складено рейтинг країн, які обмежили можливості використання дипломатичного статусу російськими розвідувальними органами, за показниками кількості видворених дипломатів. З'ясовано роль Швейцарії, яку обрано владою РФ для диверсифікації діяльності, альтернативні способи направлення засобів спеціальних служб до країн Європи.

Здійснено аналіз звіту ключового стейхолдера сектора безпеки Швейцарської Конфедерації. Показано спеціалізацію основних об'єктів інтересу російської сторони для незаконного електронного проникнення до їх баз даних. Відзначено загальні характерні напрями імовірних загроз відносно системи національної безпеки України беручи за основу особливості сучасних тенденцій формування зовнішніх факторів впливу регіонального масштабу.

Зроблено висновки щодо перспективних наукових розвідок, шляхів вдосконалення державної управлінської діяльності. Запропоновано напрями впровадження механізмів державного управління у забезпеченні стійкості вітчизняного безпекового середовища, підвищення функціональності ключових стейхолдерів сектора безпеки України.

Ключові слова: державне управління, система національної безпеки, сектор безпеки, безпекове середовище, зовнішній вплив.

The article is devoted to the analysis of certain components of the State policy of the countries of the European region for the study of the conditions of development of the security environment in the region, the possible signs of threatening tendencies toward the national security system directly the European countries, indirectly of Ukraine. The goal is to distinguish regional tendencies of formation of external factors of influence, forecasting the nature of their manifestation and directions of pressure on the state of the national security system of Ukraine.

The consequences of the implementation of internal policy measures of the leading countries of Europe on the introduction of mechanisms aimed at restricting the activities of representatives of russian special services operating from the position of foreign diplomatic establishments, discrediting their regional intelligence network. It is revealed that the main reason for such measures of European governments was the military aggression of the russian federation against Ukraine. The rating of European countries has been drawn up, which limited the possibility of using diplomatic status by russian intelligence agencies, by indicators of the number of extradited diplomats. The role of Switzerland, the country chosen by the authorities of the russian federation to diversify its activity, alternative ways of sending their special staff to European countries, has been clarified.

The Report by the major stakeholder of the security sector of Swiss Confederation has been analyzed. The specialization of the main objects of interest of the russian side for unauthorized electronic penetration into their databases is shown. The general

characteristic directions of probable threats as toward the national security system of Ukraine are noted, on the basis of the peculiarities of current trends in the formation of external factors of influence on regional scale.

Conclusions have been made on promising scientific exploration, ways of improving the State management. The directions of implementation of public administration mechanisms in ensuring the stability of domestic security environment, increasing the functionality of major stakeholders of the security sector of Ukraine.

Key words: *public administration, national security system, security sector, security environment, external influence.*

Постановка проблеми. Всупереч експертним оцінкам до початку гібридної війни РФ проти нашої держави у 2014 році, що у формуванні й реалізації державної політики України національної безпеки відбувається поступове розмивання чіткої грані між зовнішнім і внутрішніми впливом, вочевидь спостерігаємо актуалізацію ризиків глобального та регіонального походження на стан системи безпеки. При цьому, якщо раніше серед компонентів утворення тиску на систему переважали політичні, економічні, інформаційні, етнічні тощо, які зумовлювалися реальним станом економіки чи в соціальній сфері, то нині їх прояви фіксуємо в публічних медіа, цифровому просторі. Де, завдяки розвитку соціальних комунікацій й мереж, новітнім продуктам технологічного і комунікаційного сектора, розгортаються інтернет ресурси створюючи онлайн простір без кордонів.

Використання цього інструменту заінтересованими політичними, державними чи неурядовими акторами робить важливим питання вдосконалення системи національної безпеки у напрямі зміцнення її стійкості. Пріоритетним для будь-якої держави є розпізнавання джерел та механізмів формування поточних і майбутніх ризиків, завчасна ідентифікація об'єктів їх спрямування, вивчення особливостей формування безпекового середовища в країні й зовні, планування ефективного співмірного використання можливостей ключових стейкхолдерів сектора безпеки, інформування достатньою мірою громадянського суспільства.

Одним із джерел утворення ризиків, як показує практика країн Європейського регіону після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну, стала діяльність в публічному інформаційному просторі акторів наближених до російських спеціальних служб, їх спроб незаконно проникнути до великих масивів чутливих даних європейських установ різнонаправленого профілю.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичною основою статті є праці вітчизняних вчених, які вивчали формування і розвиток системи національної безпеки України: О. Бодрук, М. Вавринчук, С. Горбатюк, В. Горбулін, С. Завгородня, А. Качинський, В. Корнієвський, Р. Марутян, Ф. Медвідь, В. Олуйко, М. Орел, О. Пошедін, Г. Ситник, М. Сунгуровський, О. Сурков, К. Тарасенко, М. Шевченко, Л. Шипілова та ін.

Безперечно, що теоретичним і практичним розробкам у сфері глобальної та національної безпеки приділялася значна увага. Проте, зовнішній вплив в умовах

активної військової фази з боку РФ проти України додає питанню вдосконалення підходів у сфері забезпечення державної безпеки принципового характеру.

Мета статті полягає у виокремленні сучасних регіональних тенденцій формування зовнішніх факторів впливу, прогнозуванні характеру їх прояву та напрямів тиску на стан системи національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. При визначенні поняття «сектор безпеки», вітчизняними фахівцями пропонується розглядати його як: «підсистема системи забезпечення національної безпеки – взаємопов'язана сукупність збройних сил, правоохоронних органів та спеціальних служб, оборонно-промислового комплексу, інших сил і засобів, діяльність яких охоплена єдиною системою стратегічного планування та скоординована вищим політичним керівництвом» [1]. Отже, можемо говорити, що діяльність спеціальних служб чи органів противника, яка націлена на піддрив стійкості системи національної безпеки, являє собою ризики національній безпеці країни. Тому одне із теоретичних і практичних завдань дослідження сфери національної безпеки – це окреслення загроз від діяльності спеціальних служб країни-противника, інтереси якої спрямовані на піддрив суверенітету чи територіальної цілісності державного утворення, яке стало ціллю такого впливу. З метою вироблення комплексної політики на нейтралізацію або запобігання наслідків дестабілізації системи національної безпеки.

Однією з реакцій країн Європейського регіону на військову агресію РФ проти України стали узгоджені дії з реалізації заходів урядів переважного числа держав щодо дискредитації регіональної мережі російських спеціальних служб шляхом оголошення співробітників дипломатичних установ «персоною нон грата».

За статистикою, з усього 600 видворених дипломатів біля 400 виявилися співробітниками російських розвідувальних органів. В Таблиці представлена географія, кількість видворених осіб.

Проведений нами аналіз контенту європейських ЗМІ за період 2022–2023 років [3–8] на предмет нових тенденцій чи актуалізації існуючих регіональних викликів у сфері забезпечення національної безпеки внаслідок організації владою РФ можливої протидії внутрішній політиці країн Європи щодо обмеження розвідувальних позицій Росії за рахунок імплементації дипломатичних механізмів, свідчить про стурбованість з боку європейських ключових стейкхолдерів

Таблиця
**Рейтинг країн Європи за видворенням дипломатів
 рф, число осіб**

Місце	Країна	Число осіб
1	Німеччина	81-100
2	Болгарія	81-100
3	Франція	61-80
4	Польща	61-80
5	Іспанія	41-60
6	Італія	41-60
7	Бельгія	41-60
8	Словаччина	41-60
9	Естонія	41-60
10	Латвія	41-60
11	Литва	41-60
12	Молдова	21-40
13	Греція	21-40
14	Румунія	21-40
15	Чехія	21-40
16	Данія	21-40
17	Норвегія	21-40
18	Фінляндія	21-40
19	Швеція	21-40
20	Португалія	21-40
21	Ірландія	21-40
22	Нідерланди	21-40
23	Австрія	21-40
24	Словенія	1-20
25	Угорщина	1-20
26	Чорногорія	1-20
27	Албанія	1-20
28	Швейцарія	1-20

Складено автором за даними [2].

сектора безпеки з приводу намагань країни-агресора диверсифікувати протизаконну діяльність.

В європейському експертному середовищі увага звертається зокрема на зростання негативних тенденцій передусім у цифровому просторі від діяльності неурядових акторів пов'язаних з кремлівськими владними і політичними колами, які активізувалися на території Швейцарії. Звідси – відмічається посилення тиску на загальний стан інформаційної та кібербезпеки не лише цієї країни, а й в регіональному масштабі. Інший фактор, за оцінкою Федеральної служби розвідки (далі – ФСР) Швейцарської Конфедерації [2], існує перспектива використання російськими спеціальними службами міграційних каналів для направлення до країн Європи своїх засобів під виглядом біженців, представників ділових кіл. Оскільки відсутність дипломатичного статусу таких осіб означатиме тимчасовий характер їх перебування у межах швейцарської або інших юрисдикцій у відповідності до діючих міграцій-

них норм, тому, наголошується швейцарськими аналітиками, зусилля таких персон зосереджуватиметься на підсиленні існуючої, розгортання альтернативної чи додаткової розвідувальної мережі залученням місцевих, регіональних прихильників російського режиму.

Як відмічається у звіті ФСР [2], з-поміж найбільш чутливих загроз – незаконне проникнення проросійських акторів до баз даних операторів, які володіють великими масивами чутливої інформації. Насамперед ідеться про:

- неурядові організації;
- об'єкти критичної інфраструктури;
- федеральні та адміністрації кантонів;
- військові об'єкти і спеціальні служби;
- фінансові центри;
- провідні готельні мережі;
- осередки національних діаспор й політичних опонентів;
- міжнародні організації та конференції;
- технологічний сектор;
- закордонні дипломатичні установи;
- заклади вищої освіти і науково-дослідницькі інститути.

Зважаючи на міркування швейцарських фахівців сектора безпеки, можемо дійти таких прогнозів щодо сучасних тенденцій в безпековому середовищі Європи, у тому числі відносно України:

1) спрямування російських спеціальних служб по відтворенню позицій в Європі шляхом активізації прокремлівські налаштованих неурядових акторів;

2) активізація спроб незаконного проникнення до центрів прийняття управлінських рішень;

3) використання території Швейцарської Конфедерації для розгортання в країні європейського осередка з організацій і проведення активних заходів, включно інформаційно-психологічних спеціальних операцій тощо;

4) активна компрометація громадян України з числа тимчасово переміщених осіб організацією антиукраїнських кампаній в місцевих ЗМІ, медіа просторі;

5) протидія політиці України на євроатлантичну інтеграцію формуванням антиукраїнських настроїв у місцевих чи регіональних еліт, спільнот, інститутів громадянського суспільства;

6) дискредитація української діаспори, закордонних українців, українських національних меншин (спільнот) Європи;

7) перешкоджання діяльності українських закордонних дипломатичних та інших представницьких установ і організацій акредитованих в Європі.

Не виключаємо інші прояви негативного впливу безпосередньо на систему національної безпеки країн Європи, опосередковано України.

У контексті реагування країнами Європейського регіону на виникнення нових тенденцій у безпековому середовищі відзначаємо новітній програмний стратегічний документ «Міцність. Стійкість. Сталість. Інтегрована безпека для Німеччини», у рамках якого, дотримуючись основних положень європейської оборонної стратегії «Стратегічний компас» (2022 р.), головним пріоритетом німецький уряд виділив формування так званої німецької «національної стратегічної культури», вдосконалення державного сектору, публічного простору, громадянського суспільства, інтегрування діяльності стейкхолдерів сектора безпеки федерального і центрального рівнів [9]. Високий рейтинг Німеччини (див. Таблицю) у реалізації заходів дієвої протидії спеціальним службам рф з одного боку, а з іншого – кардинальні зміни у концептуальних підходах регулювання сфери національної безпеки та публічної політики, на нашу думку, достатньою мірою пояснює соціальну відповідальність німецької влади за необхідність виправлення прорахунків у минулому, рішучість модернізувати сектор безпеки з метою забезпечення стабільного стану системи.

Таким чином, постає запитання, який попередній прогноз за результатами обговореного нами щодо зовнішнього впливу відносно системи національної безпеки України.

Спираючись на основні положення вітчизняного програмного документу «Стратегія забезпечення державної безпеки» (2022 р.), припустимо загальні характерні прояви імовірних загроз від розгортання сучасних тенденцій в європейському безпековому середовищі на стан національної безпеки України.

На нашу думку, це створення тиску характеру:

- *політичного* у напрямі дискредитації зовнішньополітичного курсу;
- *економічного* підривом довіри в європейській і світовій фінансовій спільноті до спроможності української влади з ефективною післявоєнної відбудови економіки країни;

- *інформаційного* активізацією кібератак, поширенням стратегічних антиукраїнських наративів у світовому просторі;

- *етнонаціонального*, пов'язаного з применшенням значення нинішнього курсу вітчизняної етнополітики з розвитку компонентів національних меншин у руслі ратифікованих свого часу Україною Європейської хартії регіональних мов або мов меншин (1991 р.) і Рамкової конвенції про захист національних меншин (1995 р.), орієнтованого на загальноєвропейські цінності;

- *інтеграційного* поглибленням соціальних протиріч, утворенням соціальних зсувів на осі «свій-чужий», спричиненням кризових явищ на розкол громадянського суспільства, перешкоджанням реінтеграції тимчасово окупованих українських територій, формуванням хибної картини світу в уявленні тимчасово переміщених осіб з числа громадян України за кордоном з метою перегляду своїх позицій щодо повернення на батьківщину;

- *психологічного* у сфері державної управлінської діяльності з прийняття управлінських рішень в системі державного управління чи місцевого самоврядування на шкоду інтересам України, а також інші деструктивні явища.

Висновки. Підводячи підсумок, ознаки сучасних тенденцій формування зовнішніх факторів впливу в європейському регіоні значно актуалізують питання вдосконалення системи державного управління зокрема: забезпечення стійкості вітчизняного безпекового середовища; підвищення функціональності і результативності від діяльності ключових стейкхолдерів сектора безпеки України; впровадження в практику державної управлінської діяльності інтегративних підходів щодо активізації взаємодії з інститутами громадянського суспільства в частині, що стосується вироблення спільних рішень протистояти загрозам у цифровому просторі, онлайн і публічному медіа просторі.

Перспективні наукові розвідки щодо подальшого теоретичного осмислення усього комплексу факторів в безпековому середовищі глобального та регіонального масштабу з потенціалом здійснювати вплив зовні на стан національної безпеки України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Сектор безпеки. Глобальна та національна безпека : словник-довідник / уклад. Г.П. Ситник, О.І. Пошедін, М.М. Шевченко, С.П. Завгородня, М.Г. Орел; за заг. ред. Г.П. Ситника. К.: НАДУ, 2016. С. 121.
2. Switzerland's Security. Situation Report of the Federal Intelligence Service (2023). *Federal Intelligence Service*. URL: <https://www.news.admin.ch/news/message/attachments/80146.pdf>
3. Swiss intelligence warns of fallout in cyberspace as West clamps down on spies. June 27, 2023. URL: https://therecord.media/switzerland-cyber-espionage-russian-diplomatic-expulsions?utm_source=substack&utm_medium=email

4. Denmark warns of Russian spies posing as 'journalists or business people'. May 5, 2023. URL: <https://therecord.media/denmark-russian-spies-warning-journalists-business-people>
5. Russian spying in Europe dealt 'significant blow' since Ukraine war, MI5 chief says. November 16, 2022. URL: <https://edition.cnn.com/2022/11/16/uk/mi5-chief-russia-spying-iran-china-threats-intl/index.html>
6. «The embassy serves as a logistics base» – how Russians spies operate in Switzerland. June 29, 2022. URL: <https://www.nzz.ch/english/how-russian-spies-operate-in-switzerland-ld.1691080>
7. Auch Schweiz schickt Russen-Spione nach Hause. May 17, 2022. URL: <https://www.blick.ch/politik/wegen-ukraine-krieg-auch-schweiz-weist-russen-spione-aus-id17498038.html>
8. Weist auch die Schweiz russische Diplomaten aus? April 5, 2022. URL: <https://www.blick.ch/politik/wegen-kriegsverbrechen-in-der-ukraine-weist-auch-die-schweiz-russische-diplomaten-aus-id17381242.html>
9. Бондар В. Т. Трансформація концептуальних підходів державного регулювання Німеччиною сфери національної безпеки як відповідь на сучасні виклики. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*, 2023. Вип. 8. <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-8-02-03>